

Warszawa, 14. lutego 2019 r.

Dr hab. Tadeusz Moskalik – prof. nadzw. SGGW
Katedra Użytkowania Lasu
Wydział Leśny
Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

OCENA

osiągnięcia naukowego oraz istotnej aktywności naukowej dra inż. Piotra Tadeusza Gołosa w związku z postępowaniem o nadanie stopnia naukowego doktora habilitowanego nauk leśnych, w dyscyplinie leśnictwo

Podstawą wykonania oceny jest pismo nr RN-000-274/2019 podpisane przez dr hab. Iwonę Skrzecz, Sekretarza Rady Naukowej Instytutu Badawczego Leśnictwa w Sękocinie Starym z dnia 18 stycznia 2019 r. informujące mnie, że zgodnie z decyzją Centralnej Komisji do Spraw Stopni i Tytułów zostałem powołany na recenzenta w postępowaniu habilitacyjnym dra inż. Piotra Tadeusza Gołosa.

Ocenę dorobku naukowego oraz istotnej aktywności naukowej Habilitanta wykonano w oparciu o dostarczoną dokumentację, obejmującą wnioski dra inż. Piotra Tadeusza Gołosa o przeprowadzenie postępowania habilitacyjnego z dnia 24 września 2018 r., odpis dyplomu doktorskiego, autoreferat w języku polskim oraz angielskim, osiągnięcia naukowe, jakim jest rozprawa habilitacyjna wydana w formie monografii pt. **„Społeczne i ekonomiczne aspekty pozaprodukcyjnych funkcji lasu i gospodarki leśnej – wyniki badań opinii społecznej”**, wykaz opublikowanych prac naukowych oraz twórczych prac zawodowych wraz z informacją o osiągnięciach dydaktycznych, współpracy naukowej i popularyzacji nauki.

Informacja o kandydacie

Dr inż. Piotr Tadeusz Gołos dyplom mgra inż. leśnictwa uzyskał w 1994 roku na Wydziale Leśnym Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie. Stopień naukowy doktora nauk leśnych uzyskał w 2001 roku, na podstawie rozprawy pt. **„Wycena wartości ekonomicznej rekreacyjnej funkcji lasu na przykładzie Leśnego Kompleksu Promocyjnego Gostynińsko-Włocławskiego”**. Promotorem rozprawy był prof. dr hab. Andrzej Klocek.

Habilitant podwyższał swoje kwalifikacje zawodowe w Studium Rzeczoznawstwa Majątkowego, Pośrednictwa Obrotu Nieruchomościami i Zarządzania Nieruchomościami na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego, które ukończył w 2009 r.

Po ukończeniu studiów, w latach 1994-2001, pracował on na stanowisku asystenta w Zakładzie Ekonomiki i Polityki Leśnej w Instytucie Badawczym Leśnictwa w Sękocinie Starym. Od roku 2002 zatrudniony jest na stanowisku adiunkta w Zakładzie Zarządzania Zasobami Leśnymi IBL. Obecnie jest on jednocześnie Zastępcą Dyrektora IBL ds. Ekonomicznych.

Zainteresowania naukowe habilitanta skupiają się głównie na zagadnieniach związanych z problematyką wartościowania zasobów gospodarki leśnej, wraz z świadczonymi usługami oraz wykorzystaniem surowca drzewnego do celów energetycznych.

Ocena osiągnięcia naukowego

Przedstawione do oceny osiągnięcie naukowe stanowi opublikowana w 2018 roku monografia pt.: „Społeczne i ekonomiczne aspekty pozaprodukcyjnych funkcji lasu i gospodarki leśnej – wyniki badań opinii społecznej”. Rozprawa składa się z 326 stron (w tym na 55 stronach, zamieszczono w niej 9 załączników, obejmujących ankiety z przeprowadzonych 16 badań oraz analizy graficzne). Charakteryzuje się ona generalnie typowym układem dla tego typu prac, w którym wyodrębniono następujące części:

- Spis treści w języku polskim i angielskim (1,9%),
- Wprowadzenie (3,1%),
- Cel, zakres oraz założenia metodyczne (4,1%),
- Przegląd literatury (24,8%),
- Wyniki badań (22,6%),
- Dyskusja (10,0%),
- Literatura (10,0%),
- Streszczenie w języku angielskim (3,8%),
- Spis tabel i rycin (2,5%),
- Załączniki (17,2%).

Spis literatury, porównując do innych tego typu rozpraw, jest imponujący pod względem ilościowym. Zawiera on bowiem 519 pozycji (400 w języku polskim (77%), 115 w angielskim (22%) i 4 w niemieckim (1%)). Monografia zawiera 38 tabel i 15 rycin.

Problem badawczy, którego podjął się Autor jest interesujący zarówno z teoretycznego jak i praktycznego punktu widzenia. Stwierdzić należy, że rozprawa jest własnym

opracowaniem Autora i jej poziom naukowy spełnia standardy habilitacyjne. Napisana jest ona w sposób klarowny, poprawnie stylistycznie i językowo.

We Wprowadzeniu Habilitant przedstawia tło zagadnienia koncentrując się na przybliżeniu roli wielofunkcyjnego modelu gospodarki leśnej w Polsce i konieczności ustalenia rankingu społecznego znaczenia publicznych funkcji lasów. Słusznie zauważa, że postrzeganie przez społeczeństwo współczesnego modelu leśnictwa, jego celów i sposobów ich realizacji zdeterminowane jest poprzez zmieniające się wymagania w stosunku do terenów leśnych, związane przede wszystkim z dynamicznym rozwojem cywilizacyjnym i ekonomicznym kraju. Dotyczy to szczególnie różnych form rekreacji i wypoczynku, możliwości zbioru płodów runa leśnego oraz ziół.

Uważam, że samo Wprowadzenie, obejmujące aż 10 stron jest nieco za długie. Ponadto zamieszczone przypisy, uszczegóławiające pewne pojęcia, są chyba zbędne. Ich mnogość sprawia czasami dekoncentrację czytelnika w odniesieniu do tekstu głównego.

Cel i zakres rozprawy zostały napisane w sposób poprawny, nie budzący większych zastrzeżeń. Dotyczy on przedstawienia wybranych społecznych i ekonomicznych uwarunkowań towarzyszących użytkowaniu publicznych funkcji lasu i gospodarki leśnej. Przeprowadzone badania miały również na celu ujawnienie deklaracyjnych postaw umożliwiających identyfikację potrzeb, motywacji i preferencji ankietowanych osób wobec najważniejszych pozaprodukcyjnych dóbr i usług lasu i gospodarki leśnej. Szkoda, że Autor scharakteryzował tylko cel główny, nie odnosząc się jednocześnie do celów cząstkowych. Jak sam zaznacza na stronie 25, kwestionariusze wywiadu, które były podstawą niniejszego opracowania zostały przygotowane z uwzględnieniem zróżnicowanych celów, jakie mały zostać osiągnięte w realizowanych projektach.

Następnie, w tym samym rozdziale, przedstawiono założenia metodyczne. Zdaniem recenzenta, tę część rozprawy, ze względu na jej ważność, należało wyodrębnić w osobny rozdział. Habilitant oparł swoje rozważania na badaniach ilościowych i jakościowych. Badania jakościowe przeprowadzono na dwóch próbach fokusowych, po 8 osób każda. Badania ilościowe natomiast zostały przeprowadzone w latach 2000-2013 z wykorzystaniem autorskich kwestionariuszy wywiadu (zgodnych z techniką PAPI – Paper and Pencil Interview) na próbach różniących się sposobem ich wyboru, liczebnością, miejscem prowadzenia badań, pochodzeniem respondentów oraz miejscem ich zamieszkania.

W sumie zrealizowano 12 badań, które łącznie stanowiły 7006 wywiadów, z czego 5283 w miejscu zamieszkania respondentów, 3780 w badaniach reprezentacyjnych prób losowych oraz 1723 ankietując próby ad-hoc, w zróżnicowanych obiektach leśnych. Należy w

tym miejscu podkreślić bardzo duży nakład pracy związany z dotarciem do poszczególnych osób oraz przeprowadzeniem samych wywiadów.

Treść poszczególnych ankiet dotyczyła preferencji odnośnie wybranych funkcji lasu (użytkowych i nieużytkowych), wartości pozaprodukcyjnych funkcji lasu i gospodarki leśnej, wyglądu preferowanego drzewostanu na podstawie opisu werbalnego bądź oceny zdjęć oraz oczekiwań społecznych do przygotowania obszarów leśnych dla turystyki i rekreacji. W każdym z badań zwracano się do respondentów z pytaniem dotyczącym możliwości ustalenia pieniężnej wartości korzyści związanych z użytkowaniem najważniejszych pozaprodukcyjnych funkcji lasu lub wyłącznie funkcji rekreacyjnej. Wykorzystano w tym celu metodę CVM (Contingent Valuation Method) z pytaniem o WTP (Willingness To Pay). Odpowiedzią ankietowanych osób na to pytanie była deklaracja przeznaczenia hipotetycznej kwoty pieniężnej, odzwierciedlającej wartość nierynkowych dóbr i usług lasu oraz gospodarki leśnej. Wyniki badań ilościowych przedstawiono jako zbiorcze zestawienia oraz analizy porównawcze. Osiągnięte rezultaty zostały poddane odpowiednim testom statystycznym (załączniki nr 8 i 9). W załączniku 9 zauważalne są jednak błędy edytorskie, polegające na zachodzeniu się poszczególnych polskich i angielskich wyrazów, uniemożliwiające czasami prawidłową interpretację uzyskanych wyników. Zupełnie niepotrzebnie Autor podkreśla, że w wielu przypadkach wybrane zagadnienia są tylko sygnalizowane, a treść rozdziałów nie wyczerpuje problematyki zawartej w ich tytułach. Jest rzeczą naturalną, iż tego typu opracowania często nie rozwiązują poszczególnych problemów do końca, będąc jednocześnie impulsem do dalszych rozważań.

Przegląd literatury, co należy podkreślić, jest wyjątkowo bogaty pod względem ilościowym. W rozprawie uwzględniono większość publikacji, które w sposób wyczerpujący przedstawiają obecny stan wiedzy dotyczący poruszanych zagadnień, odnoszących się do świadomości ekologicznej oraz środowiska naturalnego, teoretycznych aspektów zmysłowego postrzegania oraz oceny przez człowieka środowiska przyrodniczego, motywów, potrzeb i preferencji użytkowników pozaprodukcyjnych funkcji lasu, kategorii wartości w lesie i gospodarce leśnej, publicznych funkcji lasu i gospodarki leśnej jako kategorii ekonomicznej oraz metody oceny warunkowej. Udział literatury zagranicznej wynosi 23%, z czego większość stanowią pozycje angielskojęzyczne. W pojedynczych przypadkach zdarza się, że poszczególne pozycje literaturowe nie są cytowane w tekście (np. Armstrong 2006) bądź są cytowane w tekście rozprawy, a nie są umieszczone w spisie (np. Gwiazdowicz 2007, str. 14).

W pracy brakuje ważnego, wyodrębnionego rozdziału związanego z hipotezą badawczą. Wprowadzenie zawiera następujący tekst „...Należy przyjąć

tezę, że badania umożliwiające poznanie potrzeb i oczekiwań społecznych w odniesieniu do środowiska leśnego to konieczność współczesnych czasów. Społeczeństwo XXI w., korzystając z osiągnięć demokracji, samorządności, mechanizmów rynkowych, dostępu do informacji i wiedzy, aktywnie włącza się w proces kształtowania środowiska naturalnego...”, to uważam, iż tego typu badania powinny mieć jasno postawioną hipotezę/y. Samo istnienie konieczności poznania czegoś wprawdzie jest punktem wyjścia do podjęcia badań, ale jest nieweryfikowalne. Hipoteza zawiera bowiem przypuszczenie lub domysł odnoszący się do jakiegoś zjawiska, które jest sprawdzalne w sposób empiryczny. Po sprawdzeniu powinna być ona uznana za twierdzenie, zmodyfikowana lub odrzucona.

Rozdział „Wyniki badań”, zawarty na 72 stronach, jest bez wątpienia najcenniejszą częścią rozprawy, zarówno pod względem poznawczym jak i znaczeniem praktycznym. Wyniki badań jakościowych uwzględniały trzy obszary: emocjonalny, racjonalny i dotyczący przygotowania lasów do celów rekreacyjnych. Przedstawiono w nich między innymi preferencje społeczne odnośnie najważniejszych nierynkowych dóbr i świadczeń gospodarki leśnej (użytkowych oraz nieużytkowych) z ich wartością quasi rynkową oraz wybrane aspekty związane z rekreacyjną funkcją lasu. Ta część rozprawy została podzielona na podrozdziały. Wykonane zostało to w sposób logiczny, nie budzący zastrzeżeń recenzenta. Wyniki badań przedstawiono bardzo precyzyjnie, w kolejności rozpatrywanych zagadnień.

W „Dyskusji wyników badań”, zawartej na 32 stronach, Autor przedstawił w sposób bardzo wnikliwy analizę osiągniętych rezultatów, porównując je z wynikami innych badaczy. Wprowadzono w tej części rozprawy podrozdziały, które są prawie w całości zgodne z treścią podrozdziałów z „Wyników badań”. Moim zdaniem nie było takiej potrzeby. Dyskusję można było znacznie skrócić, gdyż znajdują się w niej częściowe powtórzenia z poprzedniego rozdziału, a prowadzone rozważania należało poprowadzić na nieco większym stopniu uogólnienia.

Nie wiem dlaczego, ale w rozprawie zabrakło jeszcze jednego rozdziału jakim są „Wnioski”. W całej rozprawie słowo to spotykane jest 3 razy, ale nie w stosunku do wyników tej pracy. Wnioski zostały natomiast zawarte w streszczeniu angielskim oraz w Autoreferacie. Przedstawione 10 wniosków w pełni odpowiadają podjętym w rozprawie celom badawczym. Nie powinno się w nich jednak używać skrótów nazw jak WTP, czy CVM.

Wszystkie moje uwagi o charakterze dyskusyjnym bądź krytycznym nie umniejszają jednak wartości rozprawy jako całości. Jest ona dobrze udokumentowanym i przemyślanym dziełem naukowym. Jej autor wykazał się bowiem dobrą znajomością przedmiotu

analizowanych zagadnień, co umożliwiło mu przeprowadzenie odpowiednich procedur badawczych i osiągnięcie zamierzonego celu.

Ocena istotnej aktywności naukowej i dydaktycznej

Zainteresowania naukowe dra inż. Piotra Tadeusza Gołosa dotyczą różnego rodzaju zagadnień związanych z ekonomiką leśnictwa. Jego dorobek publikacyjny stanowi 27 oryginalnych i przeglądowych prac, opublikowanych w czasopismach recenzowanych, w tym 11 pozycji dotyczy listy czasopism indeksowanych w bazach Web of Science (w tym 10 po doktoracie). Sumaryczny Impact Factor (IF) według listy Journal Citation Reports (JCR), zgodnie z rokiem opublikowania wynosi 3,89. Wszystkie prace z IF zostały opublikowane w czasopiśmie Sylwan. Liczba cytowań (bez autocytowań) według bazy Web of Science (2018 r.) wynosi 16, a Indeks Hirscha 2. Nie są to może wartości zbyt imponujące, ale należy zwrócić uwagę, że czasopismo Sylwan jest polskojęzyczne. Osiągnięcie wyższych wskaźników w zasadzie możliwe jest jedynie poprzez lokowanie swoich publikacji w wysoko punktowanych czasopismach zagranicznych. Myślę, że Habilitant zdaje sobie z tego sprawę i w przyszłości dostosuje się do tych wymagań. Jest to absolutnie niezbędne przy osiągnięciu następnych szczebli kariery naukowej.

Pozostałe 16 prac zostało opublikowanych w czasopismach Folia Forestalia Polonica, Series A-Forestry (5 prac), Leśne Prace Badawcze (9 prac), Journal of Water and Land Development (1 praca) oraz w International Journal of Agricultural Resources, Governance and Ecology (1 praca).

Na wysoką ocenę zasługuje jego działalność popularyzująca naukę. Jest on autorem lub współautorem 28 artykułów. Dodatkowo jego 13 publikacji znajduje się również w materiałach pokonferencyjnych.

Niewątpliwie dużym osiągnięciem Habilitanta jest udział w wykonywaniu ekspertyz oraz opracowywaniu dokumentacji prac badawczych zleczanych Instytutowi Badawczemu Leśnictwa przez podmioty zewnętrzne. We wszystkich 47 opracowaniach (z czego 13 wykonanych było przed doktoratem) był on kierownikiem lub współwykonawcą.

Dotychczasowe badania Habilitanta koncentrują się na czterech głównych obszarach, obejmujących następujące zagadnienia:

1. problematykę wartościowania zasobów i strumieni dóbr i usług lasu oraz gospodarki leśnej, ze szczególnym uwzględnieniem pozaprodukcyjnych funkcji lasu,
2. problemy dotyczące społecznych i ekonomicznych aspektów gospodarki leśnej w lasach prywatnych,

3. aspekty związane z oceną roli i znaczenia lasu i gospodarki leśnej w rozwoju społecznym i gospodarczym na poziomie regionalnym i ogólnokrajowym,
4. problematykę wykorzystania surowca drzewnego do celów energetycznych.

Pierwsza grupa zagadnień dotyczy kontynuacji badań podjętych podczas realizacji rozprawy doktorskiej. Badania te wzbogacono o aspekty społeczne, których głównym celem było określenie potrzeb i preferencji osób odwiedzających lasy przede wszystkim w odniesieniu do spełniania przez nie funkcji rekreacyjnej. Habilitant opublikował w tym zakresie 19 pozycji w czasopismach oraz materiałach konferencyjnych.

Dużo miejsca poświęcił on także badaniom, które były związane z lasami prywatnymi. Stale rosnące ich znaczenie społeczne i gospodarcze powoduje konieczność ich monitorowania. W zakresie tym, w latach 2003-2006, realizował projekt badawczy finansowany przez Ministerstwo Środowiska pt.: „Analiza prywatnych gospodarstw rolno-leśnych i leśnych w Polsce”. Przeprowadzone w ramach tego tematu badania były podstawą do przygotowania trzech publikacji w czasopismach oraz trzech wystąpień konferencyjnych. Dr inż. P. Gołos kontynuował dalsze badania w tym obszarze naukowym, a efektem tego były trzy opublikowane artykuły oraz sześć wystąpień na konferencjach oraz seminariach.

Trzecie z zagadnień dotyczy oceny wpływu sektora leśno-drzewnego na rozwój społeczny i gospodarczy w ujęciu regionalnym i ogólnokrajowym. Habilitant opublikował sześć artykułów, które w sposób jednoznaczny wskazują na bardzo duże znaczenie całego analizowanego sektora, jako źródła dochodów społeczeństwa oraz ważny element tworzenia budżetów samorządowych, szczególnie na terenach wiejskich. Wyniki prowadzonych badań zaprezentowano również na czterech konferencjach.

Biomasa pochodząca z lasów, może być użyta do produkcji energii. Jest ona zaliczana do źródeł odnawialnych. Przyrodnicze, gospodarcze i technologiczne aspekty jej energetycznego wykorzystania Habilitant przedstawił w trzech publikacjach oraz na dwóch konferencjach.

Dr inż. P. Gołos brał udział w charakterze wykonawcy lub kierownika w 3 krajowych projektach badawczych. Pierwszy z nich był grantem promotorskim, finansowanym przez Komitet Badań Naukowych. Dwa pozostałe granty, w których był kierownikiem, uzyskane zostały w konkursach organizowanych przez Komitet Badań Naukowych oraz Narodowe Centrum Nauki.

Wygłosił 25 referatów, głównie na konferencjach krajowych. Zauważalny jest w jego dorobku wyraźny brak wystąpień na konferencjach zagranicznych. Służbowo za granicę

wyjeżdżał czterokrotnie. Za każdym razem były to pobyty około jednotygodniowe. W tym zakresie Habilitant musi zdecydowanie zintensyfikować swoje działania.

Do osiągnięć dydaktycznych Habilitanta zaliczyć należy opracowanie programów nauczania oraz przeprowadzanie zajęć dotyczących tematyki szeroko rozumianej ekonomiki leśnictwa na Wydziale Leśnym oraz Międzywydziałowym Studium Turystyki i Rekreacji SGGW w Warszawie, w Instytucie Nauk Leśnych (filii Uniwersytetu Łódzkiego) w Tomaszowie Mazowieckim oraz na Wydziale Kształtowania Środowiska i Rolnictwa Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie. Ponadto wykładał on wielokrotnie na studiach podyplomowych „Zrównoważone użytkowanie obszarów leśnych w rozwoju regionalnym”, „Nadzór i zagospodarowanie lasów prywatnych”, „Wartościowanie oraz lasy prywatne”, „Wycena środowiska leśnego” oraz „Ochrona przeciwpożarowa lasu”. Brał również udział w licznych szkoleniach zarówno jako organizator, wykładowca jak i słuchacz.

Dr inż. P. Gołos recenzował 12 artykułów, głównie w czasopiśmie Folia Forestalia Polonica. Dwie recenzje dotyczyły czasopism zagranicznych z Impact Factor (Small-scale Forestry oraz Baltic Forestry).

W czasie swojej pracy zawodowej w Instytucie Badawczym Leśnictwa pełnił on szereg ważnych funkcji. W latach 2008-2009 był Sekretarzem Rady Naukowej; w okresie 2010-2013 pełnił obowiązki kierownika Zakładu Zarządzania Zasobami Leśnymi. Od roku 2013 do chwili obecnej jest Zastępcą Dyrektora ds. Ekonomicznych.

WNIOSEK KOŃCOWY

Przedstawiony do recenzji dorobek Pana dr. inż. Piotra Tadeusza Gołosa uważam za znaczący z naukowego punktu widzenia. Rozprawa habilitacyjna poszerza wiedzę i wnosi nowe, oryginalne elementy badawcze w zakresie szeroko rozumianej ekonomiki leśnictwa. Autor wykazał się dużą dojrzałością metodyczną, dokonując trafnego wyboru metod badawczych.

Uważam, że dorobek ten jest wystarczający pod względem ilościowym, jak i jakościowym w stosunku do wymagań stawianym kandydatom do stopnia naukowego doktora habilitowanego, spełniając kryteria zawarte w obecnie obowiązujących przepisach.

Wniosuję jednocześnie o dopuszczenie Pana dra inż. Piotra Tadeusza Gołosa do dalszych etapów przewodu habilitacyjnego.

Tadeusz Moskalewicz